

ਸਵਿਲ ਫੁਟਕਲ

ਐਸ.ਬੀ. ਕੈਪੂਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਮ ਚੰਦ ਪੰਡਿਤ ਜੇ.ਜੇ

ਸੋਨਾ ਰਾਮ ਵਗੈਰਾ -ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ

ਬਨਾਮ

ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਵਗੈਰਾ -ਜੁਵਾਬਦਾਤਾ

1960 ਦੀ ਸਿਵਲ ਰਿੱਟ ਨੰ. 39 ਕੋਡ ਆਫ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ (1908 ਦਾ ਐਕਟ-੩)- ਐਸ. 411- ਕੋਡ ਦੇ ਉਪਬੰਧ- ਕੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 226 ਦੇ ਅਧੀਨ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ-ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼, ਵਾਲੀਅਮ 5-ਅਧਿਆਇ 4-ਐਫ(ਬੀ)- ਕੀ ਕੋਡ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਰਿੱਟ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 226 ਅਧੀਨ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਨਾਗਰਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਤਾਂ ਕਾਰਵਾਈ ਸਿਵਲ ਕਾਰਵਾਈ ਹੋਵੇਗੀ, ਪਰ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਜੇ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਨਾਗਰਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਕਾਰਵਾਈ ਇੱਕ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 141 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਡ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਲਈ ਇੱਕ ਪਟੀਸ਼ਨ ਕਿ ਵਿਵਾਦ ਵਾਲੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਮੁੜ ਵਸੋਬਾ ਵਿਭਾਗ ਦੁਆਰਾ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਨਿਲਾਮੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਇਹ ਇੱਕ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਦੀਵਾਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਹੈ। ਧਾਰਾ 141 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ, ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਜ਼ਬਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਇਸਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਕੁਝ ਨਿਯਮ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਦਲਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਕੋਡ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਦਲ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਮਾਨਯੋਗ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਜਸਟਿਸ ਪੀ.ਸੀ. ਪੰਡਿਤ ਦੁਆਰਾ ਕੇਸ ਨੂੰ 14 ਦਸੰਬਰ, 1962 ਨੂੰ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਬੈਂਚ ਕੋਲ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਮਾਣਯੋਗ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਜਸਟਿਸ ਕੈਪੂਰ ਅਤੇ ਮਾਨਯੋਗ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਜਸਟਿਸ ਪੀ.ਸੀ. ਪੰਡਿਤ ਦੁਆਰਾ 24 ਅਪ੍ਰੈਲ 1963 ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 151 ਅਤੇ 152 ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਰਜ਼ੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ 1960 ਦੇ ਸੀ.ਡਬਲਿਊ. ਨੰ. 39 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੋਧਿਆ

ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 3 ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਨਿਲਾਮੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰ. 4 ਤੋਂ 6 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ:- ਐਚ.ਐਸ. ਵਾਸੂ ਅਤੇ ਬੀ.ਐਸ. ਵਾਸੂ।

ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਲਈ ਵਕੀਲ :- ਸੀ.ਡੀ. ਦੀਵਾਨ, ਡਿਪਟੀ ਐਡਵੋਕੇਟ-ਜਨਰਲ, ਸ਼ਮੀਰ ਚੰਦ, ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਰਹਾਦੀ, ਏ.ਡੀ.ਪੀ.ਸੀ. ਜੈਨ।

ਹੁਕਮ

ਪੰਡਿਤ, ਜੇ.-ਇਹ 1960 ਦੀ ਸਿਵਲ ਰਿੱਟ ਨੰ. 39 ਵਿੱਚ ਬਿਸ਼ਨ ਨਰਾਇਣ, ਜੇ., ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ 7 ਦਸੰਬਰ, 1960 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਲਈ ਸੋਨਾ ਰਾਮ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜ਼ਾਬਤੇ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 151/152 ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਰਜ਼ੀ ਹੈ।

ਬਿਨੈਕਾਰ ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਉਜੜੇ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀ ਹਨ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਹ ਜਲੰਧਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਵਸ ਗਏ ਸਨ, ਜਿੱਥੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਜਲੰਧਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਮਿਉਂਸਪਲ ਸੀਮਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲਗਭਗ 86 ਕਨਾਲਾਂ ਦੀ ਸ਼ਹਿਰੀ ਵਾਹੀਯੋਗ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਲਗਭਗ 10 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਜ਼ਮੀਨ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਦੁਰਗਾ ਦੇਵੀ ਅਤੇ ਛਤਰ ਸਿੰਘ, ਉਜੜੇ ਹੋਏ ਜ਼ਮੀਨੀ ਮਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਲੀਜ਼ 'ਤੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਬਿਨੈਕਾਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਪਟੇਦਾਰਾਂ ਵਜੋਂ ਖੇਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, 1956 ਵਿੱਚ, ਦੋਵੇਂ ਅਲਾਟੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਜ਼ਮੀਨ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਬਿਨੈਕਾਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਲੀਜ਼ ਮਨੀ ਆਦਿ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੁੱਖ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਸਰਕੂਲਰ ਪੱਤਰ, ਮਿਤੀ 27 ਨਵੰਬਰ, 1957 ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਬਿਨੈਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ 9 ਅਕਤੂਬਰ, 1959 ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਲਾਟਾਂ ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਨਿਲਾਮੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਮੈਸਰਜ਼ ਰਤਨ ਚੰਦ ਕਪੂਰ ਐਂਡ ਕੰਪਨੀ ਵਰਗੇ, ਇਸ ਅਰਜ਼ੀ ਵਿੱਚ 4 ਤੋਂ 6 ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਖਰੀਦਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਬਿਨੈਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (1960 ਦੀ ਸਿਵਲ ਰਿੱਟ ਨੰ. 39) ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚੀਫ਼ ਸੈਟਲਮੈਂਟ ਕਮ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਨਿਲਾਮੀ-ਵਿਕਰੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦੀ ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ ਬਿਸ਼ਨ ਨਰਾਇਣ, ਜੇ., ਦੁਆਰਾ 7 ਦਸੰਬਰ, 1960 ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦਾ ਆਖਰੀ ਪੈਰਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:-

"ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪਟੀਸ਼ਨ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸਲਈ, ਮੈਂ ਇਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ 31 ਮਈ, 1957, 15 ਅਕਤੂਬਰ, 1957, 31 ਅਕਤੂਬਰ, 1957 ਦੇ ਪ੍ਰੈਸ ਨੋਟ ਅਤੇ 27 ਨਵੰਬਰ, 1957 ਦੇ ਸਰਕੂਲਰ ਪੱਤਰ ਨੂੰ ਵੀ ਰੱਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਜਵਾਬਦੇਹ 4 ਅਤੇ 6 ਤੋਂ ਇਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਲਈ ਖਰਚੇ ਲੈਣ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ। ਵਕੀਲ ਦੀ ਫੀਸ 100 ਰੁਪਏ।"

ਬਿਨੈਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕਿਰਾਇਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਅਫਸਰ, ਜਲੰਧਰ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 3, ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਗਲਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ, ਜਲੰਧਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ 29 ਦਸੰਬਰ, 1961 ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਵਾਦ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਨਿਲਾਮੀ-ਖਰੀਦਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਮੌਜੂਦਾ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਚਾਨਕ ਭੁੱਲ ਕਰਕੇ, ਬਿਸ਼ਨ ਨਰਾਇਣ, ਜੇ. ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 4 ਤੋਂ 6 ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਨਿਲਾਮੀ ਨੂੰ ਵੀ ਪਾਸੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਈ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸੀ ਕਿ ਬਿਨੈਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਵਿਕਰੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਵੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਪ੍ਰੈਸ-ਨੋਟ ਅਤੇ ਸਰਕੂਲਰ ਐਨ-ਲੈਟਰ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਰਾਮ ਨਾਥ ਅਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ (1), ਅਤੇ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ (2)) ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੀ। ਇਹ ਸੋਚਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ 4 ਤੋਂ 6 ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਨਿਲਾਮੀ-ਵਿਕਰੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਮੌਜੂਦਾ ਅਰਜ਼ੀ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾਇਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 3 ਵੱਲੋਂ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ, ਜਲੰਧਰ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਨਿਲਾਮੀ-ਖਰੀਦਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪਣ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਅਰਜ਼ੀ ਲਗਾਈ ਗਈ ਹੈ।

ਇਹ ਅਰਜ਼ੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 4 ਦੇ ਵਕੀਲ ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ਮੀਰ ਚੰਦ ਨੇ ਮੁਢਲਾ ਇਤਰਾਜ਼ ਉਠਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਕੇਡ ਆਫ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 226 ਦੇ ਅਧੀਨ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੁਕਤੇ 'ਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਰਾਏ ਦਾ ਟਕਰਾਅ ਸੀ, ਮੈਂ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਬੈਂਚ ਕੋਲ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹਿਲਾ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 226 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਾਇਰ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ ਕੇਡ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਸਾਡੇ ਮੌਜੂਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 141 ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ- "ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਸ ਕੋਡ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਵਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਹੁਣ ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਰਿੱਟ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸਿਵਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 141 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਲਈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਿਵਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਕਦੋਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਇਸ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਅਦਾਲਤ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਿਵਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕਾਰਵਾਈ ਕਿਸੇ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਿਵਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਬਿੰਦੂ ਇਹ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਿੱਟ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਨਾਗਰਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸਹੀ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਜਾਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ 'ਮੁਕੱਦਮਾ' ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ (ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੇਖੋ ਬੰਬਈ ਪ੍ਰਾਂਤ ਬਨਾਮ ਖੁਸ਼ਾਲ ਦਾਸ ਐਸ. ਅਡਵਾਨੀ ਵਗੈਰਾ (3))। ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ, ਇਸਲਈ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀਵਾਨੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ 'ਦੀਵਾਨੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ' ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 226 ਅਧੀਨ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਸਿਵਲ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਹਨ? ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਜੇਕਰ ਧਾਰਾ 226 ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ, ਨਾਗਰਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਤਾਂ ਕਾਰਵਾਈ ਸਿਵਲ ਕਾਰਵਾਈ ਹੋਵੇਗੀ, ਪਰ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਜੇਕਰ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ, ਕਿ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਨਾਗਰਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਕਾਰਵਾਈ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 141 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਡ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਸੋਨਾ ਰਾਮ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਮੇਰੇ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਆਧਾਰ-ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਇੱਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੁਬਾ ਰਾਓ, ਸੀ.ਜੇ., ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀਨਿਵਾਸਚਾਰੀ, ਜੇ., ਅੰਨਮ ਆਦਿਨਾਰਾਇਣ ਵਗੈਰਾ ਬਨਾਮ ਆਧਾਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਵਗੈਰਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।(4) ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 226 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਅਰਜ਼ੀ ਸਿਵਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 141 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਾਰਵਾਈ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ, ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਿ ਕੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ

ਧਾਰਾ 226 ਅਧੀਨ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀਵਾਨੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਕਈ ਨਿਆਂਇਕ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 133 ਵਿੱਚ, ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਸਿਵਲ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਫੈਸਲੇ, ਫ਼ਰਮਾਨ ਜਾਂ ਅੰਤਿਮ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਆਰਟੀਕਲ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਵਾਲੀ "ਦੀਵਾਨੀ ਕਾਰਵਾਈ" ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ:-

ਸਰਦਾਰ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ (5) ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ:-

ਦੀਵਾਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਆਂਇਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਜੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵੀ ਉਪਾਅ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਹਰ ਕਦਮ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਇੱਕ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੋਰਸ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਕਦਮਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਨਿਆਂਇਕ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਸਵਾਲ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਕੀ ਕਾਰਵਾਈ ਇੱਕ ਦੀਵਾਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ - ਹਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 133 ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਪਾਅ ਕੀ ਗਲਤ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਇੱਕ ਪ੍ਰੈਰੇਗੇਟਿਵ ਰਿੱਟ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣਾ ਉਪਾਅ ਮੰਗਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀਵਾਨੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਪਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਮੁਕੱਦਮਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਤਾਂ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀਵਾਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।

ਜਿੱਥੇ ਧਾਰਾ 226 ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵੈਂਟਸ ਇਨਕੁਆਰੀ ਐਕਟ (37 ਆਫ 1850) ਦੇ ਤਹਿਤ ਜੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਰੁਝ ਨੁਕਸ ਕਾਰਨ ਵਿਗਾੜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਨੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਤਰਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਉਸਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਹ ਮੁਕੱਦਮਾ ਲੈ ਕੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਆਰਟੀਕਲ 133 ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵੱਖਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 226 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਉਪਾਅ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਕੇਸ ਜਾਂ ਅਪੀਲ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ। ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 226 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਰਖਾਸਤ

ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਸਨ, ਕੋਈ ਵੀ ਇਸ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਆਪਣੇ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਬਣੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਅੰਦੋਲਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 9 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਮੁਕੱਦਮਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਾਇਦਾਦ ਜਾਂ ਅਹੁਦੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਦੀਵਾਨੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਦਫਤਰ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਸਿਵਲ ਕਾਰਵਾਈ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਅਹੁਦੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਕੋਈ ਐਕਟ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਤਰਾਲਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ 'ਸਿਵਲ ਕਾਰਵਾਈ' ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਕੱਢਦਾ।

ਕਿਸੇ ਦੀਵਾਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸਹੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਜਾਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ 'ਮੁਕੱਦਮਾ' ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਵੇਗੀ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਫਲੈਟ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਟੀਓਰੀ ਦੀ ਰਿੱਟ 'ਸੂਏ' ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਕਿ 1850 ਦੇ ਐਕਟ 37 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਰਿੱਟ ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਲਈ 'ਦੀਵਾਨੀ ਕਾਰਵਾਈ' ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।" ਕੇਹਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਕਸਟੋਰਡੀਅਨ ਜਨਰਲ, ਇਵੈਰੂਈ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ (6) ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਕੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸਿਵਲ ਜਾਂ ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਐਸ.5 ਆਰ.ਆਰ. 8801 ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਫੋਰਮ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਬਜਾਏ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਕਾਰਵਾਈ ਜੋ ਕਿ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੀ ਹੈ, ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 226 ਜਾਂ ਆਰਟੀਕਲ 227 ਦੇ ਤਹਿਤ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਸਧਾਰਨ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਹ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਪਰ ਦਾਅਵੇ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਸਿਵਲ ਚਰਿੱਤਰ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨਾਗਰਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਾਰਵਾਈ ਇੱਕ ਸਿਵਲ ਕਾਰਵਾਈ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਂ ਅਸਾਧਾਰਣ ਹੋਵੇ। 'ਜਾਣਕਾਰੀ', 'ਕਾਰਵਾਈ', 'ਮੁਕੱਦਮੇ' ਜਾਂ ਹੋਰ ਸੰਜੀਦਾ ਸਮੀਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 'ਸਿਵਲ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਗੇਤਰ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਜਾਂ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਨਿੱਜੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਉਪਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਜੋ ਜਨਤਕ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ। ਇੱਕ ਕਾਰਵਾਈ, ਜਿਸਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ, ਨਿੱਜੀ ਜਾਂ ਨਾਗਰਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰਿਕਵਰੀ, ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ

ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਮੁਆਵਜ਼ਾ, ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿਵਲ ਕਾਰਵਾਈ ਹੈ। ਇੱਕ ਸਿਵਲ ਐਕਸ਼ਨ ਇੱਕ ਨਿਜੀ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਜਾਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ, ਜਾਂ ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਗਲਤ ਦੇ ਨਿਵਾਰਨ ਜਾਂ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਇੱਕ ਧਿਰ ਦੁਆਰਾ ਦੂਜੀ ਧਿਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਾਰਵਾਈ ਹੈ। 'ਅਪਰਾਧੀ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀਵਾਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਜਾਂ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਬਕਾ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਅੰਤ ਅਤੇ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਅਪਰਾਧੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਾਅਦ ਵਾਲਾ ਨਾਗਰਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਪੰਡਿਤ ਜੇ: "ਸੀ. ਧਨਲਕਸ਼ਮੀ ਅੰਮਲ ਬਨਾਮ ਇਨਕਮ-ਟੈਕਸ ਅਫਸਰ ਵਗੈਰਾ (7), ਰਾਜਮੰਨਰ, ਸੀ.ਜੇ., ਅਤੇ ਪੰਚਪਕੇਸ਼ ਅਈਅਰ, ਜੇ. ਦੀ ਇੱਕ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ- "ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ 'ਦੀਵਾਨੀ ਕਾਰਵਾਈ' ਦੀ ਕੋਈ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸੰਪੱਤੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 226 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਡਿੰਗ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 226 ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਰ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਦੀਵਾਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਉਦਾਹਰਨ ਦੇਣ ਲਈ, ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਦੀ ਰਿੱਟ ਜਾਂ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਮਨਾਹੀ ਦੀ ਰਿੱਟ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਦੀਵਾਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਜੋਂ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਕੋਈ ਪਾਰਟੀ ਕਿਸੇ ਜਾਇਦਾਦ ਜਾਂ ਹੋਰ ਨਾਗਰਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਦੁਖੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਦੁਖੀ ਧਿਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਸਿਵਲ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।" ਧਨਲਕਸ਼ਮੀ ਵਿਲਾਸ ਕਾਜੂ ਕੰਪਨੀ ਵਗੈਰਾ ਬਨਾਮ ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ, ਕਾਜੂ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਸਟਾਫ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਵਗੈਰਾ (8), ਉਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਨੇ -

ਆਰਟੀਕਲ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰੀ ਗਈ 'ਦੀਵਾਨੀ ਕਾਰਵਾਈ' ਇੱਕ ਕਾਰਵਾਈ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਕੁਝ ਅਧਿਕਾਰ ਜਾਂ ਹੋਰ ਨਾਗਰਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 226 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਾਗਰਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਾਰਵਾਈ ਇੱਕ ਸਿਵਲ ਕਾਰਵਾਈ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਂ ਅਸਾਧਾਰਨ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ।" ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਨੋਟ ਪਟਨਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਕੁਲੈਕਟਰ ਆਫ ਮੈਂਗੀਰ ਵਗੈਰਾ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਵਿੱਚ (9) ਪਟਨਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਨਿਰੀਖਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ- "ਆਰਟੀਕਲ 226 ਦੇ ਤਹਿਤ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਇੱਕ ਅਸਾਧਾਰਨ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਹੈ ਜੋ ਹਾਈ

ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਨਿਯਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 226 ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਧਾਰਾ 226 ਅਧੀਨ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰੇ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਅਤੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਲਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 226 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਲਈ ਕਾਰਵਾਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 133 ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ 'ਦੀਵਾਨੀ ਕਾਰਵਾਈ' ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਰਿੱਟ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਕਰੋ।" - ਇਹ ਅਥਾਰਟੀ ਸੀ. ਧਨਲਕਸ਼ਮੀ ਅੰਮਾਲ ਦੇ ਕੇਸ ਅਤੇ ਧਨ-ਲਕਸ਼ਮੀ ਵਿਲਾਸ ਕਾਜੂ ਕੰਪਨੀ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਅਸਹਿਮਤ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਰਦਾਰ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸਾਡੀ ਆਪਣੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਵੀ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਪਟਨਾ ਦੀ ਫੁਲ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 133 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਖੁਦ ਅਜਿਹੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ (ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਟੇਟ ਆਫ਼ ਬਾਂਬੇ ਬਨਾਮ ਕੇ.ਪੀ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਵਗੈਰਾ ਨੂੰ ਵੇਖੋ (10) ਇਹਨਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੁਲ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨਾ ਪਸੰਦ ਕਰਾਂਗੇ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਜਵਾਬਦੇਹ ਦਾ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤਰਕ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਗਲਤ ਹੈ। ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਫੈਸਲਾ ਸ਼੍ਰੀਰਾਮ ਹਨੂੰਮਾਨਬਕਸ਼ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ (11) ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਅਥਾਰਟੀ ਬਹੁਤ ਮਦਦਗਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੁਕਤੇ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 226 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਆਦੇਸ਼ ਇੱਕ ਫੈਸਲਾ, ਫ਼ਰਮਾਨ ਜਾਂ ਅੰਤਮ ਆਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 133 ਦੇ ਅਰਥ ਅਤੇ, ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਦੂਜੇ ਸਵਾਲ, ਅਰਥਾਤ, ਕੀ ਅਜਿਹਾ ਹੁਕਮ ਕਿਸੇ ਦੀਵਾਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਧਨਲਕਸ਼ਮੀ ਵਿਲਾਸ ਕਾਜੂ ਕੰਪਨੀ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਸਹਿਮਤੀ ਸੀ। ਤਤਕਾਲ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਬਿਨੈਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਵਿਵਾਦ ਵਾਲੀ

ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਮੁੜ ਵਸੇਬਾ ਵਿਭਾਗ ਦੁਆਰਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਨਿਲਾਮੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀਵਾਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਇੱਕ ਸੂਟ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਵਿੱਚ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਧਾਰਾ 141 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਡ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਇਸਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਫਿਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 226 ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਾਰਵਾਈਆਂ 'ਤੇ ਕੋਡ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਿੱਟਾਂ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਿਯਮ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹੀ ਅਧਿਆਇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ 4-ਐਫ. (ਬੀ), ਵਾਲੀਅਮ 5 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਸਪੁਰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉੱਪਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 226 ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਾਰਵਾਈਆਂ 'ਤੇ ਕੋਡ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਕੁਝ ਨਿਯਮ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ,

ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਦਲਣਗੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਕੋਡ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹਨ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਦਲ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸ ਸਪੁਰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉੱਪਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 226 ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਾਰਵਾਈਆਂ 'ਤੇ ਕੋਡ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਕੁਝ ਨਿਯਮ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ।

ਜਵਾਬਦੇਹ ਲਈ ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਨੇ ਫਿਰ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਕੋਡ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਮੌਜੂਦਾ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਬਿਸ਼ਨ ਨਰਾਇਣ, ਜੇ. ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਸਮੀਖਿਆ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਇੱਕ ਠੋਸ ਅਧਿਕਾਰ, ਜੋ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਬਿਨੈਕਾਰ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇ। ਇਸ ਝਗੜੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗੁਣ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਬਿਨੈ ਜ਼ਾਬਤੇ ਦੀ ਧਾਰਾ 151/152 ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਿਸ਼ਨ ਨਰਾਇਣ ਜੇ. ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ, ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਬਿਨੈਕਾਰਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਿਸ਼ਨ ਨਰਾਇਣ, ਜੇ. ਨੇ ਰਾਮ ਨਾਥ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਦੇ ਕੇਸ ਅਤੇ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਪ੍ਰੈਸ ਨੋਟ ਅਤੇ ਸਰਕੂਲਰ ਪੱਤਰ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰੈਸ-ਨੋਟਸ ਅਤੇ ਸਰਕੂਲਰ ਪੱਤਰ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਜਾਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਸੀ, ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਸਰਾਸਰ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਸੀ ਕਿ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ ਨੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ 4 ਤੋਂ 6 ਦੀ ਨਿਲਾਮੀ ਨੂੰ ਵੀ ਟਾਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਿੱਟ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ, ਇਸਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਮਤਲਬ ਸੀ ਕਿ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਨਿਲਾਮੀ-ਵਿਕਰੀ

ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਬਿਨੈਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤੱਥ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕਿਰਾਇਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਗਲਤ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਮੌਜੂਦਾ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਕੋਲ ਉਕਤ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਬਿਸ਼ਨ ਨਰਾਇਣ, ਜੇ., ਨੇ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਨਿਲਾਮੀ ਨੂੰ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਬਿਨੈਕਾਰ, ਪਟੇਦਾਰ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਇਸ ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਤਬਾਦਲੇ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਸਨ, ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਭਾਗ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਮੌਜੂਦਾ ਅਰਜ਼ੀ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 151 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਧਿਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇਹ ਸਾਂਝਾ ਆਧਾਰ ਹੈ ਕਿ ਬਿਨੈਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਖਰੀਦਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਤਾਂ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ ਜੇਕਰ ਉਹ ਇਸ ਦੇ ਪਟੇਦਾਰ ਹੋਣ। ਇਸ ਸਕੋਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਦਾ ਨਿਲਾਮੀ-ਖਰੀਦਦਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਬਿਸ਼ਨ ਨਰਾਇਣ, ਜੇ., ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਬਿਨੈਕਾਰ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਪਟੇਦਾਰ ਸਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਕੀ ਉਹ ਇਸ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਇਸ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਤਬਾਦਲੇ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਸਨ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਬੱਸ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰੈਸ-ਨੋਟ ਅਤੇ ਸਰਕੂਲਰ ਪੱਤਰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਜੇਕਰ ਵਿਭਾਗ ਬਿਨੈਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਤਬਾਦਲਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਸਨ, ਤਾਂ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਿਨੈਕਾਰ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਪਟੇਦਾਰ ਸਨ, ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ ਦੇ ਤਬਾਦਲੇ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਸਨ ਅਤੇ ਨਿਲਾਮੀ ਨੂੰ ਪਾਸੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਜੇਕਰ ਉਹ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਨਿਲਾਮੀ-ਵਿਕਰੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸੇ ਗੱਲ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ ਕਿ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਬਿਨੈਕਾਰ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਪਟੇ 'ਤੇ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਸਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ ਨੇ ਨਿਲਾਮੀ-ਵਿਕਰੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

ਵਿਭਾਗ ਹੁਣ ਉਪਰੋਕਤ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰੇਗਾ। -ਇਸ ਕੇਸ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਲਾਗਤਾਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਆਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਐਸ.ਬੀ. ਕਪੂਰ, ਜੇ.-ਮੈਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ।

ਪੰਡਿਤ ਜੇ. ਬੀ.ਆਰ.ਟੀ.

- (1) 1960 ਪੀ.ਐਲ.ਆਰ 53
- (2) ਆਈ.ਐਲ.ਆਰ. (1961) 1 ਪੰਜ. 415=1961 ਪੀ.ਐਲ.ਆਰ. 73(ਡੀ.ਬੀ)
- (3) ਏ.ਆਈ.ਆਰ 1950 ਐਸ.ਸੀ. 222
- (4) ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1958 ਆਧਰਾਂ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ 16.
- (5) ਆਈ.ਐਲ.ਆਰ. 1957 = ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1957 ਪੰਜਾਬ.173
- (6) 1959 ਪੀ.ਐਲ.ਆਰ. 202 (ਡੀ.ਬੀ.)
- (7) ਏ.ਆਈ.ਆਰ 1958 ਮੱਧ 151.
- (8) ਏ.ਆਈ.ਆਰ 1962 ਕੇਰਲਾ 1
- (9) ਏ.ਆਈ.ਆਰ 1957 ਪੀ.ਏ.ਟੀ. 102
- (10) ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1960 ਐਸ.ਸੀ. 1223
- (11) ਏ.ਆਈ. ਆਰ. 1955 ਐਨ.ਏ.ਜੀ. 257

ਡਿਸਕਲੇਮਰ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਏ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਪਰਮਜੀਤ ਕੌਰ